

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Sprawozdanie na temat stanu unii energetycznej na 2021 r. – przyczynianie się do realizacji Europejskiego Zielonego Ładu i odbudowy Unii (na podstawie rozporządzenia (UE) 2018/1999 w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu)«”

(COM(2021) 950 final)

(2022/C 323/19)

Sprawozdawczyni: **Alena MASTANTUONO**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 20.12.2021
Podstawa prawna	Artykuł 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Transportu, Energii, Infrastruktury i Społeczeństwa Informacyjnego
Data przyjęcia na sesji plenarnej	19.5.2022
Sesja plenarna nr	569
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	184/4/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Poważna sytuacja rozwijająca się obecnie w konsekwencji rosyjskiej inwazji na Ukrainę wyraźnie pokazuje, że zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego i ochrony energetycznej UE oraz kwestie z nimi związane były w wielkim stopniu lekceważone nie tylko w tekście szóstego rocznego sprawozdania na temat stanu unii energetycznej, lecz w szczególności w praktyce. Obecne tragiczne okoliczności pokazują, że postawienie na intensywną współpracę gospodarczą UE z Rosją w dziedzinie energii było krytycznym błędem, który zdecydowanie popierało wielu byłych wysoko postawionych polityków z niektórych państw członkowskich UE.

1.2. Dzisiejsza sytuacja ujawniła skalę potencjalnych zagrożeń związanych z zależnością unijnego systemu energetycznego od importu z Rosji surowców niezbędnych dla sektora energetycznego – które nasiliły się po aneksji Krymu – co wymaga pilnych działań ze strony UE.

1.3. EKES jest zaangażowany na rzecz realizacji celów Zielonego Ładu i zaleca wzmoczenie wysiłków, aby jak najszybciej osiągnąć wyznaczone cele i zmniejszyć zależność UE od paliw kopalnych. Należy jednak dostosować ogólny scenariusz wdrażania Zielonego Ładu, aby upewnić się, że w obecnych okolicznościach jest on wykonalny i realistyczny.

1.4. Jeżeli chodzi o unię energetyczną, EKES jest głęboko przekonany, że w tej chwili trzeba zwrócić szczególną uwagę na jej pierwszy filar dotyczący bezpieczeństwa, solidarności i zaufania. Jednocześnie należy nadal wzmacniać synergie między jej filarami wraz ze wszystkimi odpowiednimi instrumentami wsparcia (finansowanie, opodatkowanie, systematyka, uprawnienia do emisji i przepisy proceduralne).

1.5. EKES podkreśla, że szóste roczne sprawozdanie na temat stanu unii energetycznej nie jest idealnie wyważone. Ze względu na efekt szoku podażowego na rynku energii w sprawozdaniu tym skupiono się w znacznym zakresie na cenach energii oraz na instrumentach umożliwiających wyeliminowanie emisji dwutlenku węgla, lecz takie kwestie jak bezpieczeństwo dostaw lub innowacje i badania naukowe potraktowano tylko w sposób pobieżny. EKES życzyłby sobie szerszej zakrojonego i dobrze ustrukturyzowanego przeglądu źródeł finansowych wzmacniających unię energetyczną oraz postępów w zakresie sposobu, w jaki rozwój unii energetycznej przyczynia się do innowacyjnych działań i konkurencyjności.

1.6. W szczególności EKES wyraża niezadowolenie, że w omawianym sprawozdaniu, podobnie jak w poprzednich, znowu nie wspomina się o głównych celach europejskiej unii energetycznej lub też czyni się to tylko na marginesie. Trzeba przypomnieć, że chciano m.in. zmniejszyć zależność od importu, postawić obywatela w centrum unii energetycznej i uczynić UE światowym liderem w dziedzinie energii ze źródeł odnawialnych. Należy oczekiwać, że w rocznych sprawozdaniach na temat stanu unii energetycznej dokona się gruntownej analizy tych kluczowych zagadnień i wyraźnie wskaże ewentualne niedociągnięcia, aby w razie potrzeby można było opracować nowe inicjatywy. W rozpatrywanym sprawozdaniu bynajmniej tak się nie dzieje, na przykład w karygodny sposób zaniedbuje się kwestię rozwoju energetyki obywatelskiej, która jest ważna dla EKES-u. EKES oczekuje, że w sprawozdaniu na 2022 r. Komisja jasno wypowie się na te tematy w osobnych rozdziałach.

1.7. Komitet zdecydowanie docenia, że odnawialne źródła energii stały się głównym źródłem energii w UE; stanowi to kluczową pomoc w ograniczaniu dużej zależności UE od importu energii oraz istotne wsparcie dla unijnego bezpieczeństwa energetycznego. Jest jednak zdania, że, potrzebne są bardziej konkretne działania, aby umożliwić konsumentom aktywny udział w rynku i czerpanie korzyści z bardziej zdecentralizowanych i zrównoważonych struktur dostaw.

1.8. EKES zgadza się z zawartym w sprawozdaniu stwierdzeniem dotyczącym potencjału rozwoju wewnętrznego rynku energii, który nie jest jeszcze gotowy pod względem otoczenia rynkowego, instytucji, przepisów regulacyjnych i łączności między państwami członkowskimi. Transformacja będzie testem dla infrastruktury energetycznej i należy zmobilizować wszelkie środki, aby przygotować tę infrastrukturę na zmiany i uodpornić ją na przyszłe wstrząsy.

1.9. Doświadczenie związane ze wzrostem cen energii jesienią 2021 r. w połączeniu z obecną sytuacją uwydatnia potrzebę ścisłego monitorowania ewolucji cen energii oraz wypracowania bardziej zintegrowanego podejścia w zakresie tego, jak racjonalnie radzić sobie z wpływem wysokich cen energii na ubóstwo.

1.10. Rozwój unii energetycznej UE wszedł w fazę, w której konieczne jest podjęcie widocznych starań mających na celu poprawę bezpieczeństwa. Należy również położyć większy nacisk na solidarność i zaufanie. Istnieje wysokie prawdopodobieństwo, że konieczny będzie test zarządzania kryzysowego z myślą o kolejnej zimie, co będzie wymagać gotowości do ograniczenia negatywnego wpływu na dystrybucję energii i w konsekwencji – na wyniki gospodarcze oraz poziom życia.

1.11. UE powinna również mieć świadomość, że obecny system dostaw energii z Rosji do UE utrzymuje przepływy finansowe w rękach rosyjskiego reżimu, a te środki finansowe są wykorzystywane do finansowania jego działań militarnych. Należy jak najszybciej znaleźć alternatywne sposoby zabezpieczenia dostaw energii poprzez dywersyfikację dostawców z różnych krajów oraz wykorzystanie różnych źródeł energii, jednocześnie zwiększając solidarność w obrębie Unii. Powyższe ma również zastosowanie do surowców importowanych do UE.

1.12. EKES z dużym zadowoleniem przyjąłby silniejsze stanowisko polityczne oraz ocenę wpływu związku między energią a sektorem cyfrowym i między unią energetyczną a nową strategią przemysłową dla Europy, a także pewne prognozy dotyczące oddziaływania obecnej ryzykownej sytuacji na sektor energetyczny, działalność gospodarczą i społeczeństwo w UE.

1.13. W sprawozdaniu na temat stanu unii energetycznej należałoby też zamieścić osobny rozdział poświęcony wysiłkom na rzecz sprawiedliwej transformacji, w tym wdrożonym w państwach członkowskich i na szczeblu europejskim najlepszym przykładom pokazującym, w jaki sposób wykorzystuje się finansowanie UE, aby zapewnić zastrzyk finansowy na przekwalifikowanie i doskonalenie zawodowe niezbędne do transformacji ekologicznej. EKES podkreśla, że sprawiedliwa transformacja nie sprowadza się tylko do kwestii finansowania transformacji. Obejmuje ona również cel, jakim jest tworzenie – przy udziale partnerów społecznych – godnej pracy i wysokiej jakości miejsc pracy, a także zabezpieczenia społecznego, i wymaga specjalnych działań na szczeblu regionalnym.

1.14. W UE brak inwestycji publicznych w badania naukowe i innowacje w dziedzinie czystej energii, przez co Unia pozostaje w tyle za swoimi globalnymi partnerami, co grozi utratą styczności z kluczowymi technologiami i rynkami przyszłości. EKES zdecydowanie zachęca Komisję Europejską do opracowania planu strategicznego odnośnie do sektorów czystej energii w celu pobudzenia ich rozwoju w UE.

2. Kontekst

2.1. Szóste roczne sprawozdanie Komisji Europejskiej zawiera podsumowanie postępów we wdrażaniu polityki energetycznej i klimatycznej Unii Europejskiej, w tym unii energetycznej w ramach jej pięciu filarów. Podkreślono w nim również, jak nowe cele klimatyczne UE zawarte w Europejskim prawie o klimacie zostały przełożone na znaczące wnioski legislacyjne za pomocą pakietu „Gotowi na 55”. Transformację ekologiczną uznaje się za część rozwiązania na drodze do neutralności klimatycznej oraz za odpowiedź na skutki kryzysu związanego z COVID-19.

2.2. W sprawozdaniu potwierdzono pozytywną tendencję w ograniczaniu unijnych emisji gazów cieplarnianych. W 2020 r. emisje gazów cieplarnianych spadły o 31 % w porównaniu z 1990 r. ze względu na wpływ pandemii na zużycie energii, ale również ze względu na utrzymujące się tendencje w zakresie obniżania emisyjności. Z prognoz przedstawionych przez państwa członkowskie w 2021 r. wynika, że redukcja emisji netto gazów cieplarnianych do 2030 r. wyniesie 34 % w przypadku stosowania obecnych środków oraz 41 %, jeżeli w Unii wprowadzone zostaną dodatkowe środki, w porównaniu z redukcją emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 55 % określoną w Europejskim prawie o klimacie.

2.3. W 2020 r. po raz pierwszy odnawialne źródła energii wyprzedziły paliwa kopalne jako główne źródło energii elektrycznej UE (wytworzono z nich 38 % energii elektrycznej w UE w stosunku do 37 % z paliw kopalnych oraz 25 % z energii jądrowej). Zakłada się, że ich udział w ogólnym koszyku energetycznym UE osiągnął co najmniej 22 %, chociaż niektórym państwom członkowskim grozi nieosiągnięcie wiążącego krajowego celu. Wsparciem dla ich upowszechnienia była inwestycja w wysokości 48,8 mld EUR w 2020 r. w porównaniu z 32,9 mld EUR w 2019 r. Sytuacja różniła się jednak w przypadku poszczególnych technologii.

2.4. Przedmiotowe sprawozdanie opublikowano w kontekście ostrego wzrostu cen gazu i energii elektrycznej. Hurtowe ceny energii elektrycznej wzrosły o 230 % w skali roku, przy czym do września 2021 r. miały bardziej umiarkowany wpływ na ceny detaliczne (średnia UE wyniosła + 11 %). Wstrząs cenowy można było odczuć zasadniczo ze względu na ujemne ceny energii elektrycznej w 2020 r., obniżone przez spowolnienie gospodarcze.

2.5. Było to w dużej mierze spowodowane rosnącymi cenami gazu, których wpływ na cenę energii elektrycznej był dziewięciokrotnie większy niż wpływ obserwowanego wzrostu opłat emisyjnych w tym samym okresie. Poziomy magazynowania gazu są niskie, a UE doświadcza najwyższego łącznego poziomu zależności od importu energii netto w ostatnich 30 latach (60,6 % w 2019 r. w porównaniu z 58,2 % w 2018 r. i 56 % w 2000 r.). Dzieje się tak, mimo że wyraźnym celem unii energetycznej było i jest zmniejszenie tej zależności. W sprawozdaniu na temat stanu unii energetycznej należałoby nie tylko podać te niekorzystne dane liczbowe, ale również wyjaśnić, dlaczego nie udało się nawet w podstawowym zakresie osiągnąć celu zmniejszenia zależności od importu.

2.6. Wzrost cen energii skłonił Komisję Europejską do ogłoszenia zestawu działań i środków wsparcia w celu szybkiego udzielenia pomocy słabszym grupom. W 2019 r. ubóstwo energetyczne dotknęło do 31 mln osób w UE. Podkreśla to znaczenie ochrony słabszych grup przed gwałtownym wzrostem cen oraz zapewnienia sprawiedliwej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej.

2.7. W sprawozdaniu Komisja zleciła Agencji ds. Współpracy Organów Regulacji Energetyki (ACER) dokonanie oceny korzyści i wad obecnej struktury hurtowego rynku energii elektrycznej, między innymi jej zdolności do reagowania na sytuacje ekstremalnej zmienności cenowej na rynkach gazu.

2.8. Dotacje na energię ze źródeł odnawialnych wyniosły 78 mld EUR. Natomiast dotacje na paliwa kopalne nieznacznie się zmniejszyły w 2020 r., osiągając poziom 52 mld EUR. Mogą one jednak ulec zwiększeniu przy obecnym wroście gospodarczym. Zgodnie z szóstym sprawozdaniem dziewięć państw członkowskich stopniowo wycofało węgiel, trzynaście – podjęło krajowe zobowiązania, aby uczynić to w określonym terminie, cztery – rozważają możliwe terminy, a tylko jedno nie rozpoczęło jeszcze krajowych dyskusji na temat stopniowego wycofywania.

2.9. Tempo spadku w 2019 r. w kierunku osiągnięcia celów na 2030 r. było satysfakcjonujące wyłącznie w przypadku zużycia energii pierwotnej. W 2019 r. zużycie energii pierwotnej w UE spadło o 1,9 %, a zużycie energii końcowej o 0,6 % w porównaniu z 2018 r. Należy podjąć znacznie większe starania, aby obniżyć obecny docelowy poziom zużycia energii końcowej i osiągnąć wyższy poziom ambicji określony w proponowanej zmianie dyrektywy w sprawie efektywności energetycznej.

2.10. Sprawozdanie pomaga określić przyszłe obszary działania i zwiększonych starań. Oprócz potrzeby inwestycji w sprawozdaniu podkreślono również konieczność usunięcia barier administracyjnych w zakresie wdrażania OZE oraz przyspieszenia procedur wydawania zezwoleń.

2.11. Unia poszukuje sposobu zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego i ochrony energetycznej oraz zapewnienia lepszych połączeń międzysystemowych w całej UE. Kryzys uwypuklił potrzebę zapewnienia bezpieczeństwa dostaw i uniknięcia dostaw pochodzących z niepewnych źródeł.

2.12. Publiczne wydatki UE na badania naukowe i innowacje w zakresie czystej energii w państwach członkowskich są nadal niższe od poziomu odnotowanego w 2010 r., ale krajowe i unijne fundusze odbudowy, które są przeznaczone na badania naukowe i innowacje w tym zakresie, mogą to częściowo zrekomensować. Budżet UE na lata 2021–2027 będzie stanowić znaczące wsparcie w realizacji Europejskiego Zielonego Ładu oraz transformacji energetycznej w całej Unii. Na osiągnięcie tego celu zostanie przeznaczone w szczególności co najmniej 30 % i 37 % środków finansowych dostępnych odpowiednio w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności. Oprócz tego transformacja ekologiczna będzie finansowana dzięki mechanizmowi sprawiedliwej transformacji lub InvestEU.

2.13. Do 5 października 2021 r. wartość łącznych planowanych inwestycji związanych z klimatem w 22 krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności (RRP) wynosiła około 177 mld EUR, co stanowi 40 % łącznej kwoty 445 mld EUR środków finansowych przyznanych w ramach RRP tym państwom członkowskim.

2.14. Do komunikatu dołączono następujących pięć sprawozdań dotyczących poniższych tematów:

- dotacje w energetyce w UE,
- sprawozdanie z postępów działań na rzecz klimatu za 2021 r.,
- postępy w zakresie konkurencyjności czystych technologii energetycznych,
- sprawozdanie na temat jakości paliwa,
- sprawozdanie na temat funkcjonowania rynku uprawnień do emisji dwutlenku węgla (system handlu emisjami).

3. Uwagi ogólne

3.1. Poza tym, że rosyjska inwazja wojskowa na Ukrainę stanowi straszliwą sytuację dla Ukrainy i jej obywateli, EKES postrzega ją jako ogromny wstrząs z punktu widzenia bezpieczeństwa, funkcjonowania i efektywności unii energetycznej. Jest to największe zagrożenie bezpieczeństwa w historii integracji europejskiej. Wymaga ono ponownego zdefiniowania i dostosowania unijnych priorytetów z dziedziny strategii i bezpieczeństwa oraz przygotowania odpowiednich instrumentów umożliwiających jak najszybsze wprowadzenie tych priorytetów w życie.

3.2. Komitet wzywa instytucje UE do przyjęcia bardziej dalekosiężnego podejścia do przyszłych zagrożeń bezpieczeństwa oraz do poświęcenia większej uwagi bezpieczeństwu i dywersyfikacji dostaw, a także zapewnieniu zwiększonej solidarności wśród państw członkowskich UE. Zagrożenie bezpieczeństwa ujawniło również potrzebę przyspieszenia wdrażania odnawialnych źródeł energii w celu zmniejszenia zależności UE od paliw kopalnych i zapewnienia osiągnięcia celów Zielonego Ładu.

3.3. EKES odnotowuje szczegółowe sprawozdanie Komisji Europejskiej podsumowujące zmiany i postępy we wdrażaniu polityki energetycznej i klimatycznej Unii Europejskiej. Pozytywnie ocenia postępy w zakresie osiągania przez UE jej celów klimatycznych i z zadowoleniem przyjmuje określenie obszarów, które wymagają większych postępów. W 2020 r. pandemia COVID-19 miała dość pozytywny wpływ na ograniczenie emisji CO₂, ponieważ spowodowała zmniejszenie zużycia energii i przez to również produkcji. Niemniej wzrost gospodarczy w 2021 r. doprowadził do zwiększenia popytu, co wraz z innymi czynnikami wpłynęło na wzrost cen energii. EKES z zadowoleniem przyjmuje to, że komunikat Komisji dotyczący cen energii⁽¹⁾ umożliwił szybkie udzielenie pomocy i wsparcia słabszym odbiorcom, aby złagodzić negatywny wpływ wstrząsu cenowego. Zwraca przy tym uwagę na swoją opinię TEN/761⁽²⁾.

3.4. EKES zachęca Komisję Europejską do bardzo uważnego śledzenia ewolucji cen energii i sugeruje uwzględnienie danych statystycznych dotyczących rozwoju tych cen w kolejnym sprawozdaniu na temat stanu unii energetycznej. W tym względzie zauważa potrzebę przedstawienia spójniejszych danych mogących zapewnić rzetelny obraz sytuacji rynkowej.

3.5. Podobnie jak w swoich wcześniejszych opiniach, EKES podkreśla, że transformacja ekologiczna musi odbywać się w sposób sprawiedliwy, nie pozostawiając nikogo w tyle. Transformacja nie ma wyłącznie technicznego charakteru – ma również wymiar gospodarczy i społeczny. Regularny dialog z obywatelami i społeczeństwem obywatelskim, w tym z partnerami społecznymi, w szczególności w regionach podlegających transformacji, zagwarantuje, że cele polityki klimatycznej i energetycznej będą postrzegane jako atrakcyjne społecznie i zostaną osiągnięte przy minimalnym koszcie społeczno-gospodarczym. Co najmniej równie ważne jak pogłębienie dialogu jest spełnienie obietnicy, by aktywnie integrować obywateli z rynkiem, uczynić ich prosumentami i włączyć ich w nowe możliwości tworzenia wartości. Kluczowa w tym zakresie będzie jakość przygotowania i finansowania poszczególnych instrumentów oraz ich konkretnego wdrożenia na poziomie krajowym. Uwzględnienie opinii partnerów społecznych musi zatem stanowić fundamentalny cel przyszłego dialogu i jest głównym warunkiem przeprowadzenia pomyślnej i sprawiedliwej transformacji.

3.6. Sprawozdanie na temat stanu unii energetycznej powinno również zawierać część poświęconą staraniom na rzecz sprawiedliwej transformacji, wraz z przykładami środków pomyślnie wdrożonych w państwach członkowskich i na szczeblu europejskim. EKES podkreśla, że sprawiedliwa transformacja nie sprowadza się tylko do finansowania transformacji. Obejmuje ona również cel, jakim jest tworzenie godnej pracy i wysokiej jakości miejsc pracy, a także zabezpieczenia społecznego, i wymaga specjalnych działań na szczeblu regionalnym.

3.7. EKES zalecałby przyjęcie w szóstym rocznym sprawozdaniu bardziej wyważonego podejścia do poszczególnych obszarów unii energetycznej. W sprawozdaniu tym wyczerpująco omówiono kwestie efektywności energetycznej i obniżania emisyjności, które są obecnie głównymi priorytetami polityki. Jednak zdaje się, że nie poświęcono wystarczającej uwagi tematyce bezpieczeństwa, solidarności i zaufania lub badań, innowacji i konkurencyjności oraz związanych z nimi wyzwani i osiągnięć.

3.8. W szczególności EKES wyraża niezadowolenie, że w omawianym sprawozdaniu, podobnie jak w poprzednich, znowu nie wspomina się o głównych celach europejskiej unii energetycznej lub też czyni się to tylko na marginesie. Trzeba przypomnieć, że chciano m.in. zmniejszyć zależność od importu, postawić obywatela w centrum unii energetycznej i uczynić UE światowym liderem w dziedzinie energii ze źródeł odnawialnych. Należy oczekiwać, że w rocznych sprawozdaniach na temat stanu unii energetycznej dokona się gruntownej analizy tych kluczowych zagadnień i wyraźnie wskaże ewentualne niedociągnięcia, aby w razie potrzeby można było opracować nowe inicjatywy. W rozpatrywanym sprawozdaniu bynajmniej tak się nie dzieje, na przykład w karygodny sposób zaniedbuje się kwestię rozwoju energetyki obywatelskiej, która jest ważna dla EKES-u. EKES oczekuje, że w sprawozdaniu na 2022 r. Komisja jasno wypowie się na te tematy w osobnych rozdziałach.

⁽¹⁾ COM(2021) 660 final.

⁽²⁾ Dz.U. C 275 z 18.7.2022, s. 80.

3.9. EKES z zadowoleniem przyjmuje to, że państwa członkowskie zwiększyły swoje ambicje dotyczące osiągnięcia celów wytyczonych na 2020 r. w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, która odtąd ma stanowić główne źródło energii elektrycznej. Zachęca te państwa członkowskie, którym nie udało się zrealizować wspomnianego celu, do skupienia się na skutecznym wdrożeniu wsparcia w zakresie OZE i/lub zawarcia umów dotyczących transferów statystycznych. W związku z tym EKES pragnie zwrócić uwagę, że – jak wynika z badania przeprowadzonego przez Komisję⁽³⁾ – stopniowemu wycofywaniu się z energii ze źródeł kopalnych towarzyszy znaczne zmniejszenie kosztów zewnętrznych (takich jak koszty zdrowotne i środowiskowe), które musi ponosić społeczeństwo. Dla zobrazowania: w przypadku wytwarzania energii elektrycznej technologii oparte na paliwach kopalnych mają najwyższe koszty zewnętrzne wynoszące średnio 68–177 EUR/MWh dla UE-27. Koszty zewnętrzne technologii jądrowych i energii odnawialnej wynoszą 3–17 EUR/MWh, przy czym w przypadku energii wiatrowej i wodnej koszty te osiągają poziom poniżej 5 EUR/MWh.

3.10. W porównaniu z poprzednimi sprawozdaniami Komitet docenia przywiązanie dużej wagi do roli prosumentów. Przypomina swój apel, by najistotniejszym celem było postawienie obywateli i obywaterek w centrum unii energetycznej⁽⁴⁾. Konsumenci powinni mieć możliwość wyboru i aktywnego udziału w rynku. Należy jednak przyjąć konkretne środki w ramach prawodawstwa Unii w celu bezwzględnego wprowadzenia tej idei w życie.

3.11. Wewnętrzny rynek energii wciąż nie został w pełni urzeczywistniony. Nie oferuje wystarczających korzyści małym producentom energii ze źródeł odnawialnych. Ponadto wzrost cen energii obnażył słabości rynku energii. Okazało się bowiem, że niektórzy dostawcy energii nie posiadają kompetencji do prowadzenia tej działalności ani nie mają wystarczających funduszy własnych. Należy wzmocnić działania w zakresie rozwoju rynku, jego odpowiedniego uregulowania, stworzenia niezbędnych wymogów dotyczących poszczególnych uczestników rynku oraz rozsądnej ochrony konsumentów.

3.12. Komitet ubolewa, że nie tylko jego wezwanie do ograniczenia strategicznej zależności od podmiotów zewnętrznych nie zostało wysłuchane, ale również ta zależność w rzeczywistości wzrosła. W 2021 r. zależność UE od importu energii osiągnęła poziom najwyższy w ciągu ostatnich trzydziestu lat. Niepowodzenie to odegrało rolę we wzroście cen energii. W tym kontekście Komitet przypomina swoje stanowisko, że Komisja Europejska i państwa członkowskie powinny unikać jakiegokolwiek dalszego zwiększania importu i podejść do tej kwestii poważnie, gdy wskazują wodór lub inne źródła energii jako siłę napędową obniżania emisyjności, ponieważ może to doprowadzić do dalszego zwiększania importu. Zważywszy na obecną sytuację, istotne jest nie tylko wdrożenie strategii mającej na celu ograniczenie rosnącej zależności energetycznej UE, lecz także zapewnienie wykonalnego sposobu na dywersyfikację dostaw i dystrybucji energii na poziomie terytorialnym tak, by unikać zagrożeń geopolitycznych.

3.13. Państwa członkowskie udowodniły, że chcą wspierać transformację ekologiczną, a udział wydatków na inwestycje związane z klimatem z 22 RRP wynoszący 40 % całego budżetu potwierdza, jak kosztowna jest i będzie ta transformacja. Niemniej unijna stopa inwestycji publicznych w czyste technologie energetyczne konieczne do obniżenia emisyjności jest najniższa spośród największych gospodarek i ogranicza przewagę konkurencyjną względem globalnych partnerów. Musimy ponadto zadbać o to, aby obywatele znajdowali się w centrum polityki energetycznej. Jeżeli będą oni w stanie inwestować i czerpać korzyści ze swoich inwestycji, do sektora napłynie znaczna ilość prywatnych środków.

3.14. Szybkie zatwierdzenie aktu delegowanego dotyczącego przepisów regulujących zrównoważoną środowiskowo działalność gospodarczą wydaje się istotnym sygnałem do rozpoczęcia publicznego finansowania badań naukowych i innowacji w dziedzinie czystej energii w państwach członkowskich. EKES oczekuje, że przyczyni się to również do ograniczenia inwestycji w zdolności w zakresie paliw kopalnych oraz związanych z tym dotacji.

3.15. Sprawozdanie na temat funkcjonowania rynku uprawnień do emisji dwutlenku węgla z 2021 r. stanowi dowód na znaczny wkład unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji (EU ETS) w obniżanie emisyjności. W latach 2013–2020 system ten wygenerował dochody z aukcji przekraczające kwotę 68 mld EUR. EKES zauważa, że 75 % dochodów z EU ETS wykorzystano na potrzeby działań w dziedzinie klimatu oraz do celów związanych z energią, co znacznie przekracza 50-procentowy próg wyznaczony dla państw członkowskich. Wobec powyższego Komitet zachęca państwa członkowskie do dalszego zwiększania ich udziału w celu przeciwdziałania zmianie klimatu.

3.16. Unia Europejska nie jest samotną wyspą, a jej współpraca na arenie międzynarodowej ma ogromne znaczenie, podobnie jak koordynacja działań z dziedziny polityki klimatycznej z globalnymi partnerami. Powinna dążyć do celu, którym jest neutralność klimatyczna, przy jednoczesnym zadbaniu o konkurencyjność i bezpieczeństwo dostaw energii po przystępnych cenach dla przedsiębiorstw i obywateli.

⁽³⁾ Badanie przeprowadzone w imieniu Komisji Europejskiej: *Energy costs, taxes and the impact of government interventions on investments* [Koszty energii, podatki i wpływ interwencji rządowych na inwestycje], EnergyVille.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 220 z 9.6.2021, s. 38.

3.17. Komitet docenia, że sprawozdanie zawiera dane dotyczące zatrudnienia w sektorze czystej energii, które rośnie o 2 % rocznie. UE zmagają się z problemem nieobsadzonych zielonych miejsc pracy, który przybierze dodatkowo na sile w obliczu przyspieszonej transformacji ekologicznej związanej z inwestycjami w renowację. Należy zadbać o to, aby osoby posiadające odpowiednie umiejętności mogły wejść szybko na rynek pracy i aby nowe miejsca pracy stworzone wskutek transformacji energetycznej oferowały dobre warunki pracy i godne wynagrodzenie. Trzeba włożyć jak najwięcej wysiłków w rozwój szkoleń i kwalifikacji w dziedzinie renowacji energetycznej.

3.18. Obecna sytuacja na rynku energii odzwierciedla pewnego rodzaju zaniżenie znaczenia kilku aspektów bezpieczeństwa energetycznego, w szczególności jeśli chodzi o dostawy gazu do UE, lub niewystarczające starania na rzecz wyeliminowania dużej – a nawet zwiększającej się – zależności UE od importu energii. Odzwierciedla ona również ograniczoną solidarność wśród państw członkowskich UE potrzebną do skutecznego rozwiązania problemu, w tym potencjalny brak zaufania koniecznego do osiągnięcia konsensusu.

3.19. EKES niezwykle docenia to, że znaczną ilość środków finansowych pochodzących z WRF UE na lata 2021–2027 oraz z NextGenerationEU przeznaczono konkretnie na potrzeby sprostania wyzwaniom związanym z celami unii energetycznej.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Mimo zobowiązania się przez UE do stopniowego wycofania dotacji na paliwa kopalne, nie odnotowuje się ich wystarczającego zmniejszenia. W załączniku do sprawozdania widoczny jest lekki spadek dotacji na paliwa kopalne, lecz zważywszy na wzrost gospodarczy, można spodziewać się ich zwiększenia. W latach 2015–2019 dotacje na paliwa kopalne wzrosły w UE o 4 %, a w 2020 r. wymiennie się zmniejszyły. Dotacje te spadły o 10 % w sektorze energetycznym i o 4 % w przemyśle, natomiast w transporcie wzrosły o 25 % oraz o 13 % w przypadku gospodarstw domowych, które korzystają z dotacji na zużycie oleju opałowego i gazu ziemnego. Dotacje odgrywają istotną rolę w dziedzinie społecznej, ponieważ zapewniają sprawiedliwe przejście na gospodarkę neutralną dla klimatu.

4.2. EKES ubolewa, że w sprawozdaniu nie zawarto analizy związku między transformacją energetyczną a cyfrową. Cyfryzacja otwiera możliwości związane z oszczędnością energii, ograniczeniem energochłonności oraz lepszym zarządzaniem infrastrukturą energetyczną. W sprawozdaniu można było opracować dogłębne rozwiązania dotyczące zwiększającego się zapotrzebowania na elektryfikację oraz konieczności znalezienia stabilnych i zrównoważonych rozwiązań energetycznych. Transformacja będzie testem dla infrastruktury energetycznej i należy zmobilizować wszelkie środki, aby przygotować tę infrastrukturę na zmiany i uodpornić ją na przyszłe wstrząsy.

4.3. Istotną rolę w transformacji ekologicznej odegra przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji. EKES zwraca uwagę na wyniki projektu partnerów społecznych „The Skills2Power”, z myślą o opracowaniu konkretnych strategii monitorowania i przewidywania potrzeb w zakresie nabywania, podnoszenia i zmiany kwalifikacji pracowników w sektorze energii elektrycznej. Sprawozdanie na temat stanu unii energetycznej mogłoby również obejmować omówienie sposobu, w jaki finansowanie UE w postaci RRP, programu Erasmus+ lub funduszy spójności jest wykorzystywane do zapewnienia zastrzyku finansowego na przekwalifikowanie i podnoszenie kwalifikacji konieczne do transformacji ekologicznej.

4.4. EKES zaleca bardzo uważne monitorowanie potencjalnych wąskich gardeł w łańcuchach dostaw surowców na potrzeby technologii energetycznych kluczowych dla bezpieczeństwa energetycznego i przejścia na czystą energię. Proponuje maksymalną możliwą dywersyfikację dostaw krytycznych surowców poprzez rozpoczęcie międzynarodowych rozmów z globalnymi partnerami oraz przygotowanie scenariusza przewidującego alternatywne rozwiązania.

4.5. UE potrzebuje większych inwestycji w badania naukowe i innowacje z dziedziny czystej energii. W 2019 r. stopa inwestycji publicznych w czyste technologie energetyczne wynosiła w UE 0,027 % PKB. Jak możemy poważnie myśleć o wdrożeniu czystej energii, mając najniższą stopę spośród największych gospodarek? Chociaż UE utrzymuje silną pozycję w sektorze energii wiatrowej, pozostaje w tyle za globalnymi partnerami w wielu innych sektorach, w tym w sektorze energii fotowoltaicznej, zielonego wodoru, pomp ciepła lub paliw odnawialnych⁽⁵⁾. EKES zachęca Komisję Europejską do opracowania planu strategicznego w odniesieniu do poszczególnych sektorów w celu pobudzenia rozwoju sektorów czystej energii w UE.

⁽⁵⁾ COM(2021) 952 final.

4.6. Aby można było monitorować, które państwa członkowskie najlepiej radzą sobie w obszarze badań, rozwoju i innowacji, Komitet sugeruje regularne publikowanie tablicy wyników. Mogłoby to dotyczyć programów zarządzanych przez UE, jak również polityki spójności i RRP, ponieważ istnieje już tablica wyników dotyczących RRP oraz tablica długoterminowych wyników dotyczących polityki spójności ⁽⁶⁾.

4.7. EKES zdecydowanie zaleca zwiększenie przejrzystości systemu EU ETS oraz zastosowanie systemu racjonalnych interwencji umożliwiającego dostosowanie ceny uprawnień do planowanego celu i wyeliminowanie nagłej zmienności cenowej obserwowanej w ubiegłym roku (najpierw ogromny wzrost do poziomu przekraczającego 100 EUR, a następnie drastyczny spadek do poziomu około 55 EUR w ciągu kilku dni).

4.8. Komitet zaleca, aby administrowanie i zarządzanie unią energetyczną w większym stopniu uwzględniały synergię z nową strategią przemysłową UE (określoną w komunikacie Komisji z marca 2020 r.).

4.9. Jeżeli chodzi o cele związane z obniżaniem emisyjności, EKES podkreśla, że wszystkie rodzaje instrumentów – to znaczy przepisy regulacyjne, system EU ETS, podatki ekologiczne i systematykę – należy skoordynować i zharmonizować w ramach odpowiednio dostosowanego i funkcjonującego systemu.

Bruksela, dnia 19 maja 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁶⁾ <https://cohesiondata.ec.europa.eu/>; https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/index.html#